

BASARABIA ÎN CONȘTIINȚA LUI GHEORGHE <<GHIȚĂ>> POPP- UN MEMORIU ADRESAT DE GHIȚĂ POPP LUI NICOLAE CEAUȘESCU -

Ioana Burlacu

“Atunci când sunt întrebați, românii de azi răspund aproape invariabil că socotesc ultimii ani ai domniei lui Dej și pe cei dintâi ai cărmuirii lui Ceaușescu drept o perioadă de liberalism, o epocă de aur atât față de anii ‘50 cât și față de anii ‘80. Se înțelege că atât liberalismul cât și caracterul auriu al epocii sunt termeni relativi care trebuie înțeleși numai în contextul socialismului românesc. Cu toate acestea, ei reflectă o realitate obiectivă. Gh. Gheorghiu-Dej a lăsat succesorului său o Românie care începuse să se ridice și un popor care se reînvățase să apere”.

Am adus în atenție un citat din lucrarea regretatului istoric Vlad Georgescu Istoria românilor. De la origini până în zilele noastre¹, pentru a puncta pe această cale, contextul istoric în care Ghiță Popp², în anul 1966, se adresa conducerii P.C.R., secretarului său general, Nicolae Ceaușescu, într-o problemă de interes național³.

“Sper -scrie G. Popp la începutul memoriului său - că expunerea mea nu va fi socotită un act de opozant ireductibil, nici ca o manifestare de platitudine servilă, ci ca mărturia unei conștiințe lipsite de orice ostilitate cât și de viclenie.

Țin să mărturisesc de la început că și astăzi, după mai mult de doi ani și jumătate, mă găsesc sub impresia memorabilei “Declarații” din luna aprilie 1964 a Partidului Comunist Român⁴.

“Ca unul care în tratativele de armistițiu de la Moscova, în luna septembrie 1944, am avut norocul să contribui prin expunerea mea în fața d-lor Molotov (U.R.S.S.), Averill Harriman (S.U.A.) și Sir Clark Kerr (Marea Britanie), la recăștigarea granițelor noastre de la Apus în toată întinderea lor, sfărâmată prin “Dictatul de la Viena” din 1940, dar care în același timp am avut durerea sufltească mereu arzătoare de a fi semnat prin același act, sub presiunea unei necesități fatale, pierderea Basarabiei și Bucoviei de Nord⁵, am salutat cu sinceră și adâncă bucurie această “Declarație” desigur rezultat matur chibzuit al unor dezbateri îndelungate”⁶.

Este bine știut că Declarația din aprilie 1964 referitoare la poziția României în conflictul chino-sovietic însemna de fapt dezvăluirea publică a unui conflict mai vechi dintre Dej și Hrușciiov, dintre comuniștii români și cei ruși, datorat neîndoios politicii externe și interne a dictatorului român angajat pe o direcție nouă, autonomistă, foarte diferită de calea pe care mergeau celelalte țări est-europene. Din punct de vedere economic, România respingea integraționalismul și specializările solicitate de C.A.E.R. În interiorul țării se simțeau unele tendințe de liberalizare, în timp ce pe plan extern partidul se opunea politicii de hegemonie a Moscovei, apropiindu-se tot mai mult de China și de țările industriale dezvoltate. Din punct de vedere cultural, influența rusă era aproape anihilată.

În fața acestei noi orientări a conducerii statului român, semnatarul memoriului se simte obligat de a face o îndoită manifestare, una de recunoaștere și apreciere a părții pozitive a acțiunii comuniste de guvernare și alta de apel la conștiința românească a șefului statului.

Autorul apreciază în ordinea primei manifestări menținerea autonomiei Bisericii noastre ortodoxe, evitându-se astfel greșeli care ar fi putut tulbura viața sufletească a credincioșilor. Se mai menționează succese pe tărâmul sănătății publice, al instrucțiunii, alfabetizării, căilor de comunicații, electrificării, construcției de locuințe.

În ordinea celei de a doua manifestări, folosindu-se de dreptul de petițiune al fiecărui cetățean, G. Popp face apel la conștiința șefului statului: "În baza acestui drept îmi iau voia a vă face un apel pe care glasul conștiinței îmi impune să vi-l adresez, ca o datorie morală, pentru mine imperioasă și ineluctabilă. Hotărându-vă să redați țării toată independența și suveranitatea compromise prin catastrofa unui mare război pierdut, v-ați asumat implicit și obligațiunea morală de a-i reda toate atribuțiile vieții naționale... Dintr-un tors mutilat cum este azi țara, va trebui să refaceți organismul viu și sănătos precum a fost, trăindu-și integritatea individualității proprii, căreia au predestinat-o geografia, istoria și geniul național.

Sunt aproape două decenii de când, în urma evenimentelor interne am încetat să mai fac politică, după desființarea partidului din care am făcut parte din prima adolescență, fiind încă sub jugul stăpânirii străine. Astăzi, trăind în izolare la vârsta patriarhatului, nemaivând nici o veleitate personală, am totuși convingerea că fără a avea de la cineva un mandat, apelul meu adresat D-vs. exprimă gândul și simțirea întregii generații de la 1914-1920. Oricare au fost greșelile și păcatele acestei generații - și cărei generații nu i se găesc ? - un singur lucru nu i se poate contesta ... această generație a înfăptuit pentru întâia oară nu numai unitatea sufletească și culturală, dar și unitatea național-politică a românilor și aceasta nu numai pentru un scurt moment, ca un episod de o genială cutezare a Viteazului Mihai-Voevod, ci în forma statornică și solidă a unui rezultat pregătit îndelung, ieșit din conștiința clar cristalizată și din acțiunea perseverentă a mai multor generații, încoronată și pecetluită de tratate internaționale, având semnăturile factorilor hotărâtori ai Europei, consacrand nu numai victoria unor mari personalități, ci pe a unui neam întreg"⁷.

În viziunea lui Ghiță Popp, în contextul istoric arătat, reîntregirea țării poate și trebuie a fi înfăptuită pe calea persuasiunii pașnice, a unei acțiuni politico-diplomatice răbdătoare, prudente și bine pregătite. Această extraordinară convingere și-o întemeiază pe mai multe considerente⁸, ce vor fi expuse în cele ce urmează.

În argumentația sa, Ghiță Popp pornește de la realitatea că în istoria mișcării revoluționare din Rusia, de la decembriești conduși de Pestel (1825) și până la revoluționarii din 1917, toți ideologii și propagandiștii au condamnat politica de cuceriri războinice ale țarismului, precum și rezultatul său, anume sistemul de asuprire și înăbușire a libertăților popoarelor supuse. De altfel, în 1917 bolșevicii acordă dreptul de autodeterminare națională popoarelor din fostul imperiu. Mai mult chiar, Unirea Basarabiei cu Țara, în martie 1918, a fost precedată de hotărârile și declarațiile formale ale celor două partide socialiste rusești, manifestări care au dat acestei provincii în mod formal dezlegarea de a se desprinde de Rusia. Iar în ce privește chestiunea legalității Sfatului Țării - deși format fără alegeri legal organizate, neexistând o lege electorală - el a fost constituit printr-o înțelegere acord între diferite forțe politice existente în acel timp pe arena politică a Basarabiei. deci Sfatul Țării poate fi considerat un produs al revoluției ruse.

Luată de trei ori fără plebiscit și fără nici o formă de consultare a voinței populare (1812, 1940, 1944), Basarabia a revenit în 1918 la Țara mamă prin votul liber al Sfatului Țării, iar în ciuda regimului de rusificare, conștiința națională latentă s-a trezit cu o vigoare și dinamism surprinzător. De altfel, accentuează semnatarul memoriului, o Basarabie chiar autonomă, înglobată definitiv în Uniune ar reprezenta o anomalie geografică și politico-administrativă unică în istoria imperialismului cuceritor. Basarabia este o provincie euro-

peană de altă substanță etnico-culturală, ea neavând cu Rusia nici măcar contact geografic.

Pentru eventualele obiecții pe tema minorității ucrainiene din Basarabia și Bucovina, Ghiță Popp sugerează studierea atentă a posibilității schimbului de populație minoritară, iar pentru o documentare solidă în acest sens recomandă consultarea următorilor: Pantelimon Hallipa, reprezentantul cel mai autorizat al Basarabiei românești, martir și simbol viu al acestei cauze mari, Nichita Smochină, "adevărat apostol al cauzei românești de peste Nistru, din care dânsul și-a făcut o misiune de viață", dr. Onisifor Ghibu, profesor la Universitatea din Cluj "care călăuzit de un sentiment național unic, cu o superioară conștiință a marilor interese ale neamului, a adus din inițiativă personală o contribuție importantă la acțiunea de revenire a Basarabiei la Țara mamă în anii 1917-1918; 1926-1927, prof. Sanciuc Săveanu de la Universitatea din Cernăuți, un bun cunoscător al problemei bucoviniene.

Statul sovietic a fost în perioada interbelică de mai multe ori foarte aproape de recunoașterea unirii Basarabiei cu regatul României. Negocierile de la Copenhaga, din anul 1920, între Litvinov și M.D. Ciotori erau foarte înaintate în acest sens, în momentul când Ionel Brătianu face marea greșală de a-l determina pe regele Ferdinand să demită guvernul Vaida Voevod, sub motivul că reluarea relațiilor cu Rusia duce la "bolșevizarea României". Pentru o cunoaștere exactă a situației de atunci, Ghiță Popp se angajează să procure cartea lui Viorel Tilea, *Acțiunea diplomatică a d-lui Vaida la Londra*, în care sunt reproduse textual parte din cele mai importante rapoarte ale reprezentantului României la negocierile mai sus amintite. Alături de aceste negocieri se aduc în atenție și cele de la Viena din anul 1924 purtate de Cicerin și I.G. Duca, negocieri de asemenea nefinalizate dacă punctul de vedere românesc era acela că reluarea relațiilor reciproce este condiționată de recunoașterea frontierelor răsăritene, delegația sovietică propune un plebiscit în Basarabia.

Memoriul aduce în atenție și un alt moment consumat înainte de declararea celui de-al II-lea război mondial. Reprezentantul Uniunii Sovietice la București a lăsat să se înțeleagă că deși țara sa nu recunoaște Unirea Basarabiei, România o va putea stăpâni atât timp cât nu-și va schimba orientarea externă, căci altfel armata sovietică va ocupa Basarabia. "Acest moment a sosit în 1940, precizează Ghiță Popp, când după rechemarea lui Ostrovski în anul 1938 și după numirea guvernului Goga, de scurtă viață, guvernul Gigurtu primind în țară ocupațiunea trupelor germane, politica noastră era evident de partea Germaniei. Totuși pentru a obține o clarificare deplină, guvernul sovietic, după doi și jumătate de vacanță a postului, a trimis la București un nou reprezentant în persoana lui Lavrentiev. Acesta, după primele formalități îndeplinite, încercând să aibă o conversație cu ministrul de externe Gh. Tătărescu și neobținând-o, a fost îndată rechemat la Moscova, pentru ca trei, patru zile mai târziu să primim nota ultimativă, prevestită de Ostrovski încă cu vreo trei, patru ani în urmă. Este neîndoios că misiunea lui Lavrentiev fusese de a ne propune recunoașterea Basarabiei în schimbul neutralității noastre în războiul pe care Guvernul rus, mai precis geniala prevedere a lui Stalin îl văzuse venind încă de multă vreme. Din această tragedie a erorilor noastre reiese că Guvernul sovietic nu a fost și nu este în mod absolut potrivit retrocedării Basarabiei și că în anumite condiții noi putem avea speranța de a o redobândi pe calea negocierilor și a unei acțiuni diplomatice binechibzuite". În sfârșit, Ghiță Popp consideră că statul român este dator să ceară să fie pusă în valoare și în Europa celebra teză a politicii sovietice privind eliberarea popoarelor din Asia și Africa, fiind timpul ca Uniunea să dea dovada sincerității integrale a propagandei sale. În ce privește propunerea lui M.S. Hrușciiov adresată tuturor guvernelor, de a se convoca o conferință internațională cu scopul de a se încheia un acord între statele pentru soluționarea în viitor a diferendelor pe cale pașnică. Ghiță Popp scrie: "Cu riscul de a fi socotit un naiv, am credință că fie acum, fie într-un moment dat, ar

putea să fie reluată problema dreptului nostru asupra Bucovinei și Basarabiei. Desigur alegerea momentului nu poate aparține decât conducerii noastre de stat, singura în măsură de a dispune de informațiile necesare spre a cunoaște oportunitatea momentului. Am fi foarte grav vinovați, dacă am lipsi de la datoria noastră de a ridica problema dreptului nostru asupra Bucovinei și Basarabiei“.

În încheierea memoriului său, Ghiță Popp spune: “În sfârșit spre a avea de partea lui toate șansele, este de cea mai mare importanță ca guvernul nostru să poată conta pe susținerea totală a opiniei țării și a neamului întreg.

Deviza trebuie să fie: toți românii de pretutindeni, fără deosebire, încheagați într-o singură tabără, în lupta pentru reconstrucția idealului generației lor vechi, care trebuie să fie și acelor de azi și de mâine România Mare..

Nu știm dacă Nicolae Ceaușescu a citit personal acest memoriu (de obicei primea sinteze de maxim o pagină două asupra oricărui demers), dar este cert că Ghiță Popp a dat comuniștilor români o lecție de istorie, o lecție de patriotism și nu în ultimul rând de înaltă diplomatie.

În anul 1966, când a redactat acest memoriu, Ghiță Popp avea vârsta de 83 de ani, locuia retras în condiții mai mult decât precare. Nu reprimise pensia. Nu avea nici măcar un aparat de radio. Se reîntorsese în capitală doar de patru ani după o detenție de 15 ani (11 ani de pușcărie grea, 4 ani de domiciliu forțat în Lătești), detenție pe care o evocă fugitiv (“am iertat suferințele celor 15 ani de privațiune de libertate, cu foame, frig și lovituri”), dar era gata și acum de a lupta pentru sfânta cauză națională.

“Am făcut parte din generația care a înfăptuit România Mare - spune Ghiță Popp - și încă înainte de primul război mondial am fost un luptător cu condeiul în mână, arma de atunci, pe urmă ostaș voluntar în armata română, delegat care a votat unirea la Alba-Iulia în 1918, mereu un partizan al politicii de democrație națională, ales de nouă ori în parlamentul țării, mergând întotdeauna neîntrerupt pe o linie absolut dreaptă - poporul și națiunea. Cu sufletul adânc legat de ideea unității naționale, cu credința în ea, lupta pentru ea a fost însuși conținutul vieții mele“.

NOTE

1 Ediție a III-a, Edit. Humanitas, București, 1992, p. 274.

2 Despre viața și activitatea lui Ghiță Popp vezi Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Ghiță Popp, dosar 1, f. 1 și urm.

3 Ibidem, dosar 4, f. 1 și urm.

4 Ibidem, f. 2

5 Despre aportul lui Ghiță Popp la semnarea armistițiului din 12 septembrie 1944 vezi Ibidem, dosar 2, f. 1-13 (1967 Memoriu de activitate pentru pensionari)

6 Ibidem, dosar 4, f. 2

7 Ibidem f. 3-4

8 Ibidem f.5 și urm.

Basarabien im Bewusstsein von Gheorghe “Ghiță” Popp
Eine Denkschrift von Ghiță Popp an Nicolae Ceaușescu gerichtet
- Zusammenfassung -

Gheorghe Ghiță Popp (1883-1967), Anführer der Nationalen Bauernpartei (P.N.Ț.), ehemaliger Minister, wendet sich im Jahre 1966 an den Generalsekretär der Rumänischen Kommunistischen Partei, Nicolae Ceaușescu, mit der Absicht zu beweisen, dass die Wiedergängung des Landes durch die Vereinigung Bessarabiens und der Nordbukowina mit Rumänien eine moralische Verpflichtung ist. Seiner Ansicht nach war die friedliche Überredung eines zielstrebigem, vorsichtigen und gut vorbereiteten politisch-diplomatischen Wirkens die Verwirklichungsweise dieses Strebens. Er begründet seine Überzeugung durch eine Reihe von historischen, politischen und diplomatischen Argumenten.